

Overweging zondag 18 september 2011 - Startzondag

Gereformeerde Kerk van Loosdrecht
ds. Stefan Dijkhuizen

Overweging:

Geliefden van onze Heer,

ik denk dat wij het ons maar moeilijk kunnen voorstellen: De hele dag hier op het Lindeplein, of op de Kerkbrink in Hilversum rondhangen, in de hoop dat er iemand komt die jou vraagt om voor hem te werken. Als je geluk hebt, de hele dag. Of voor een paar uurtjes. Maar voor hetzelfde geld komt er helemaal niemand. Er is één ding wel zeker: Morgen sta je er weer. Voor ons een totaal ondenkbare situatie.

Een tijdje geleden zag ik een documentaire over illegale werknemers in Zuid-Spanje. Wat de vele vakantiegangers aan de Costa del Sol meestal niet weten, is dat nauwelijks een paar kilometer landinwaarts van de mooie hotels en heerlijke stranden, duizenden illegalen wonen en soms ook werken onder de meest erbarmelijke omstandigheden.

Ik zeg 'soms werken'. Want daar, als ik de documentairemaker goed begreep, wordt het concept van dagloner zoals Jezus daarover vertelt, nog steeds gebezigd.

Talloze mensen - in onze normen en waarden, vanuit onze maatschappelijke orde gezien 'illegaal' en 'economisch vluchteling' - hopen daar dag in dag uit dat de fruit- en groentetelers hen willen inhuren om te werken in de warme kassen voor een schamel dagloontje. Maar heel vaak lukt dat dus niet. Met een beetje geluk, zo vertelde een jongeman, werkte hij 9 of 10 dagen per maand. Geen enkele zekerheid.

Het is te eenvoudig om hier alleen de telers als de schuldigen aan te wijzen, als was dat wel ook mijn eerste reactie. Zij wijzen weer naar de veilingen en de supermarkten. En die wijzen weer op hun beurt naar de consument in West-Europa. Die wil geen cent te veel betalen voor zijn paprika en meloen.

En boven dit alles probeert de EU met allerlei dure wetgeving die niet functioneert de illegale werkomstandigheden tegen te gaan. Het systeem, de maatschappelijke orde is fout, en dus is niemand verantwoordelijk. Maar ondertussen staan daar iedere ochtend weer de tallozen te wachten en te hopen op een baantje... Wonend onder wat landbouwzeil, soms met hun hele gezin, geen sanitair, helemaal nix. In 'ons' Europa.

En ik, ik doe er aan mee. De paprika op mijn bord is de onzekere denarie voor één van hen. En dat in een Westerse economie, waar honderden miljarden nodig zijn om het systeem overeind te houden.

Jezus vertelt ons vanmorgen een gelijkenis. Een bekende gelijkenis, over de werkers in de wijngaard. Vooropgesteld: Dit is een verhaal. Het is geen sociale leer, en is ook geen aanzet voor een nieuwe CAO.

Maar hoe zouden wij dit verhaal nu kunnen verstaan? Wat hebben die dagloners in Spanje eraan? En, toegespitst op het thema van deze Startzondag: Wat zegt dit verhaal ons nu over de liefde van God?

Allereerst: Jezus vertelt zijn gelijkenissen vaak als een antwoord op een vraag. Hier is het de vraag van de leerlingen, van Petrus. Maar vaak ook vragen van omstanders, vaak de wetgetrouwe Farizeeën. Ze stellen Jezus op de proef, ze willen argumenten. Waar staat het, rabbi, we willen het zwart op wit?!

Maar daar gaat Jezus dus niet in mee. Een gelijkenis vertel je niet om je gelijk te krijgen, maar om de ander aan het denken te zetten. Om de ander te veranderen.

Een dominee, ikzelf voorop, moet dus oppassen, om niet teveel te willen uitleggen. Helemaal bij een gelijkenis. Een preek is geen uitleg, geen verklaring. In een goede preek worden wij uitgenodigd. Er wordt ruimte gecreëerd om jouw eigen leven naast dat van het verhaal van God te leggen. Niet mijn woorden vormen het antwoord op de Bijbellesing van zojuist, maar wat er in jouw eigen leven mee gebeurt.

Bovendien eindigt menig gelijkenis met een tegenvraag. Zo ook hier. Jezus stelt er zelfs meerdere aan de hoorders en aan ons als latere lezers.

'Ik behandel je toch niet onrechtvaardig?'
'Mag ik met mijn geld niet doen wat ik wil?'
'Zet het soms kwaad bloed dat ik goed ben?'

We zullen dus zelf antwoord moeten geven. En daarom gaat het dus ook niet om een manier van onderhandelen tijdens de CAO-besprekingen.

Deze Startzondag heeft als thema de Liefde. Daar valt veel over te zeggen. Daar kun je over zingen, in de meest prachtige liederen. Of gedichten over lezen, dat gaan we ook dit najaar in onze ontmoetingsbijeenkomsten.

Je kunt er maar moeilijk over preken. Je kunt er wel verhalen over vertellen. En dat is wat Jezus gelukkig als de beste kan, en heel vaak doet. En ze ook voor- en uitleeft. Verhalen over de liefde van God, voor mensen.

Gods liefde valt uiteindelijk samen te vatten in maar een paar woorden: Liefde gaat om mensen. Naasten-liefde, de ander.

In deze gelijkenis van vandaag gaat het ook om naastenliefde, om liefde voor alle mensen. God houdt van iedereen, de laatsten voorop. Dat is dus ook het uitschot, de mislukkelingen, de zondaars, zij in de eerste plaats.

God kijkt niet naar waar wij denken recht op te hebben. Naar wat volgens onze normen en waarden ons toekomt, ons bezit is, en wat we verdiend hebben. Nee, God kijkt naar wat we nodig hebben. Naar onze nood. Naar hoe je kunt leven, naar je dagelijks bestaan. En dat wil Hij iedereen geven.

Geen provisie dus, niet uurtje factuurtje, voor wat hoort wat, geen winst, geen dividend of rente, maar manna: Brood voor onderweg, leeftocht in de woestijn, liefde, vertrouwen: Jij mag er zijn en Ik ben erbij. In het Koninkrijk is plaats voor iedereen.

Tot zover klinkt het allemaal wel prettig. Zulke liefde is comfortabel, daar kunnen we ons eenvoudig goed bij voelen: God denkt aan iedereen, ook aan de werkers van het elfde uur, ook aan de illegalen in Zuid-Spanje.

Maar misschien vergeten we dan een stap verder te zetten. Dan blijft de ruimte die dit verhaal vraagt in ons leven beperkt tot een troostende, maar weinig uitdagende boodschap.

Wij zijn grotendeels kwijt geraakt hoe confronterend Jezus eigenlijk te werk gaat. Zo ook hier. Want de gelijkenis eindigt immers niet bij het betalen van ook de laatsten die in de wijngaard kwamen werken. Heel nadrukkelijk gaat het verder met degenen die als eerste waren ingezet, de harde werkers, die de hele dag in de hitte hebben staan zwoegen. Maar wat blijkt: Ook zij krijgen precies hetzelfde uitbetaald.

En alhoewel het bedrag precies volgens afspraak is, is het natuurlijk in ieders ogen totaal onrechtvaardig wat hier gebeurt. Gemor, geklaag, het is van alle tijden. Hoe kan dit?

Jezus draait dus niet alleen alles om, de laatsten zullen de eersten zijn, hij schoffeert, hij provoceert, hij gaat volledig tegen onze orde in. Zó is Gods liefde! Zo is de economie van het Koninkrijk! En jij, ben jij soms boos dat Ik zo goed ben?

Door de kritische vragen die Jezus aan het einde stelt, worden ook wij bevraagd, en uit onze comfortabele zone weggerukt. Gods liefde blijkt niet enkel troost te zijn. Het is uitdaging, Gods liefde is choquerend, en een haast onmogelijke opdracht: Kunnen wij ook handelen zoals God met ons handelt? Kunnen wij zo leven en werken in onze wijngaard?

De schatten van de Nederlandse bank zijn de goudstaven in de kluizen. De schatten van ons kapitalisme zijn het vertrouwen en de kooplust van

de consument, zorgvuldig verdeeld in degenen die hebben en nog meer willen en zij die weinig of niets hebben in deze wereld. De schatten van Gods Koninkrijk liggen elders. Die liggen in het in liefde kunnen handelen en omzien naar ieder mens.

Zo bestaat er de legende van de diaken Laurentius uit de derde eeuw. Als hem door heidenen wordt gevraagd naar de schatten van de kerk, in de veronderstelling dat er vele rijkdommen moeten zijn, neemt hij ze mee naar de binnenstad van Rome, naar de plekken waar de armen wonen in hutjes bij elkaar. 'Daar zijn de schatten van de kerk', is zijn antwoord. Met andere woorden, God ziet de waarde van mensen in iedereen, de armen en het uitschot voorop.

Het is al 20 eeuwen lang de vraag of wij dat ook zo willen zien, en zo willen leven en handelen. In navolging van Jezus, die de wet, de norm, de regel, het keurige geloof overtrad met de liefde. Hij werd zelf een laatste. Hij hield die grenzeloze goedheid vol tot de uiterste consequentie toe, zelfs als misdadiger aan het kruis.

Over die liefde moet het dus gaan in de kerk. Misschien is dat ook wel het grootste wonder van Christus: Dat die goedheid van God steeds maar weer verder verteld en gebezigd wordt.

Hoe zou die wijngaard eruit zien?

Iedereen mag meedoen. Iedereen kan worden ingezet, degenen die hard kunnen werken, maar ook degenen die volgens onze maatstaven niet meer doen. En de wijn zal uiteindelijk rijkelijk vloeien, als teken van Gods liefde voor alleman. Er is geen plaats voor gemor, want er is leven voor iedereen.

Of ben je soms boos dat ik zo goed ben?
Amen.